

Adviesdocument ten behoeve van selectiebesluit archeologie
Oosterdalfsen, gemeente Dalfsen

Notitie TML520

NOTITIE TML520

Adviesdocument ten behoeve van selectiebesluit archeologie Oosterdalfsen, gemeente Dalfsen

Inleiding

De gemeente Dalfsen is voornemens ca. 360 woningen en een kleinschalig bedrijventerrein te realiseren aan de oostzijde van Dalfsen. Dit plangebied Oosterdalfsen, met een oppervlakte van ca. 25 ha, werd in de structuurvisie 'kernen Dalfsen 2010' als toekomstig woongebied aangeduid met duidelijke ambities. Het plangebied ligt naast het woongebied De Gerner Marke, waar in het verleden uitgebreid archeologisch onderzoek is uitgevoerd. Ter voorbereiding van het stedenbouwkundig ontwerp is een uitgangspuntennotitie opgesteld. In deze uitgangspuntennotitie is de ambitie van de gemeente Dalfsen weergegeven: het realiseren van een duurzame ontwikkeling. Het aspect duurzaamheid vindt haar weerslag in de aspecten ruimtelijke kwaliteit, sociale cohesie, onderscheiden vermogen en ook burgerparticipatie.

Bij het realiseren van de nieuwe woonwijk is erfgoed één van de ruimtelijke condities die moet worden meegenomen, in de vorm van archeologisch onderzoek. Om de woningen te realiseren zijn immers bodemingrepen gepland die het mogelijk aanwezige erfgoed kunnen beschadigen of vernietigen. Op moment van schrijven is reeds archeologisch inventariserend onderzoek d.m.v. proefsleuven en enkele boringen uitgevoerd. Hiervan is nu een evaluatierapport verschenen, waarin door de archeologisch uitvoerder een selectieadvies is opgesteld aangaande behoudenswaardige archeologische resten in het plangebied.¹ Het is aan de gemeente Dalfsen om een daadwerkelijk selectiebesluit te nemen en daadwerkelijk te kiezen welke archeologische resten in aanmerking komen voor vervolgonderzoek.

Dit adviesdocument dient daarbij ter ondersteuning: het evaluatierapport geeft een puur archeologisch-inhoudelijk selectieadvies, terwijl dit adviesdocument ook de koppeling maakt tussen de archeologie en de (haalbaarheid van de) bouwplannen. In dit document worden enkele selectiescenario's geschetst en met elkaar vergeleken. Vervolgens kan de gemeente Dalfsen een selectiebesluit nemen dat recht doet aan de archeologische waarde van het plangebied, maar ook

¹ Bouma, N. 2012, *Evaluatieverslag karterend booronderzoek en proefsleuvenonderzoek Dalfsen Oosterdalfsen*, Amersfoort

zorgt dat de bouwplannen doorgang kunnen vinden én meerwaarde krijgen door het gebruik van de verhalen die de archeologie van Oosterdalfsen biedt.

Archeologie: gemeentelijk beleid

Volgens de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart ligt het plangebied in een zone met hoge archeologische verwachting. Volgens deze kaart mogen er geen bodemverstorende ingrepen uitgevoerd worden die dieper dan 30 cm beneden maaiveld en groter dan 250 m² zijn, zonder dat vooraf duidelijk is of archeologische waarden in het geding zijn. Voor het onderhavige plangebied betekent dit dat er voorafgaand aan de geplande ontwikkeling inzicht moet zijn in het archeologisch potentieel van het plangebied en dat er eventueel maatregelen moeten worden getroffen om deze veilig te stellen.

Archeologisch onderzoek: aanleiding en methoden²

Op basis van het gemeentelijk archeologiebeleid is duidelijk dat archeologisch (voor-)onderzoek noodzakelijk is. Daarom is er in eerste instantie een bureau- en (verkennend) booronderzoek³ uitgevoerd binnen het plangebied. Uit dit vooronderzoek is naar voren gekomen dat aan een groot deel van het plangebied een (zeer) hoge archeologische verwachting kan worden toegekend voor resten uit de periode Mesolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Om te voorkomen dat eventuele waardevolle archeologische resten bij de nieuwbouw ongezien verloren gaan, werd besloten dat vervolgonderzoek in de vorm van een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven en een karterend booronderzoek noodzakelijk was.

Het doel van het proefsleuvenonderzoek betrof het vaststellen van de aard, omvang en kwaliteit (gaafheid en conservering) van de vindplaats(en) in het gebied om te komen tot een definitief oordeel over de behoudenswaardigheid ervan. Daarnaast moesten gegevens verkregen worden om hetzij adequate maatregelen voor behoud en beheer te kunnen treffen, hetzij verder archeologisch onderzoek mogelijk te maken of een combinatie van beide. Het onderzoek kan worden onderverdeeld in een proefsleuvenonderzoek, in het grootste deel van het plangebied, en

² Ontleend aan Bouma 2012

³ Van Heeringen, R.M., Klerks, K., Louwe, E. & S. Malda, 2011, *Ontwikkeling bedrijventerrein en woningbouw te Oosterdalfsen, gemeente Dalfsen, Vestigia-rapport V871*.

een karterend booronderzoek in het zuidelijke deel van het plangebied. Het onderzoeksgebied is ca. 19,54 ha groot.

De zone waar het booronderzoek is uitgevoerd beslaat een oppervlak van ca. 0,97 ha. Deze zone is gelegen in het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied. Tijdens het eerder genoemde bureau- en verkennend booronderzoek is hier een dekzandopduiking gelokaliseerd, alsook een depressie, die beide mogelijk onderdeel uitmaken van een voormalig ven. Omdat de kans op het aantreffen van kleine vondstcomplexen (vuursteensites) op en rond deze dekzandwieling groot is, is in deze zone een karterend booronderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek is uitgevoerd in een boorgrid van 12 x 15 m, met een onderlinge afstand tussen de raaien van 15 m. Hiervoor is gebruik gemaakt van een Edelmanboor met diameter 15 cm. De 55 boringen zijn tot 50 cm in de ongestoorde natuurlijke ondergrond doorgezet.

In het overige deel van het onderzoeksgebied zijn verspreid over verschillende percelen in totaal 131 proefsleuven aangelegd (zie Bijlage 1 voor de alleputtenkaart, incl. perceelsnummers). De sleuven zijn aangelegd volgens de zogeheten stippelijnmethode in een grid van noord-zuid gerichte proefsleuven. Alle sleuven zijn 4 m breed, 15 m lang en liggen op een onderlinge afstand (ook tussen de rijen) van 30 m. Op deze wijze is ongeveer 7860 m² van het onderzoeksgebied onderzocht, wat neerkomt op een dekking van circa 6%.

Archeologisch onderzoek: resultaten⁴

Perceel 1:

- Op dit perceel zijn geen archeologische resten aangetroffen die behoudenswaardig zijn geacht door ADC ArcheoProjecten.

Perceel 2:

- In de putten 29 en 30 zijn door ADC ArcheoProjecten behoudenswaardige geachte archeologische resten aangetroffen. In werkput 29 betreffen het sloten en/of greppels die deel hebben uitgemaakt van een erf- of perceelscheiding. In put 30 gaat het om paalkuilen, (afval-)kuilen en een greppel die waarschijnlijk deel hebben uitgemaakt van een boerderij of bijgebouw uit de Middeleeuwen en/of Nieuwe Tijd;
- Verder zijn op dit perceel geen door ADC ArcheoProjecten behoudenswaardige geachte archeologische resten aangetroffen.

⁴ Ibid.; zie ook perceelsnummering in Bijlage 1

Perceel 3:

- Op dit perceel zijn door ADC ArcheoProjecten behoudenswaardige geachte archeologische resten aangetroffen in de putten 42 (paalkuilen), 47 (paalkuilen behorend bij een spieker of bijgebouw?), 46 (paalkuilen en greppels), sleuf 50 (kuilen en paalkuilen) en put 49 (paalsporen waarschijnlijk behorend bij een boerderij of schuur);
- Het is zeer goed mogelijk dat deze sporen aansluiten bij de sporen uit de Middeleeuwen/Nieuwe Tijd die zijn aangetroffen in de putten 29 en 30 op perceel 2;
- Er is geen materiaal aangetroffen dat op basis van de huidige onderzoeksresultaten uitsluitsel kan geven over de datering van deze sporen;

Perceel 4:

- Perceel 4 heeft geen door ADC ArcheoProjecten behoudenswaardige geachte archeologische resten opgeleverd.

Perceel 5:

- Er kan gesteld worden dat binnen perceel 5 sprake is van meerdere vindplaatsen van verschillende aard uit diverse perioden;
- De oudste vondsten zijn van vuursteen en dateren mogelijk al uit het Mesolithicum (8800-4900 v. Chr.). Binnen het perceel is een mogelijke zone aan te wijzen waarbinnen de vuurstenen artefacten zijn aangetroffen;
- Binnen het perceel zijn verder twee complete potten aangetroffen uit het Midden-Neolithicum (4200-2850 v. Chr.), die geïnterpreteerd moeten worden als bijgaven in een of twee vlakgraven. Dit is volgens ADC ArcheoProjecten niet alleen een bijzondere, maar ook uitermate belangrijke vondst. Het gaat hier om graven van de Trechterbekercultuur, welke ook de hunebedden in Drenthe hebben gebouwd; dergelijke graven zijn in Overijssel erg zeldzaam;
- Twee crematiegraven, waarvan er één binnen een kringgreppel met mogelijke opening ligt, dateren vermoedelijk uit de Vroege IJzertijd (800-500 v. Chr.). In de binnen de kringgreppel gelegen grafkuil zijn zowel verbrande botresten als houtskoolfragmenten gevonden. Het tweede crematiegraf bestond uit een kuil met enkel verbrande menselijke botresten zonder houtskoolresten;
- Zowel ten noorden als ten zuiden van de graven zijn meerdere concentraties paalkuilen aangetroffen die vermoedelijk tot één of meerdere erven kunnen worden gerekend. Op basis van een geringe hoeveelheid vondstmateriaal kunnen deze in de prehistorie gedateerd worden, maar analyse van de vondsten moet volgens ADC ArcheoProjecten uitwijzen uit welke periode deze stammen;

- Ten oosten van de boerderij van de familie Ulkeman zijn ook meerdere werkputten met daarin grote concentraties sporen aangetroffen. Uit één van de kuilen is een handgevormd fragment aardewerk verzameld, en ook deze moet volgens ADC ArcheoProjecten geanalyseerd worden om tot een juiste datering te komen;
- Bijzonder aan deze vindplaatsen op perceel 5 is dat centraal door het plangebied een zandweg gelopen heeft die mogelijk een hoge ouderdom heeft en lang in gebruik is geweest. In hoeverre de aangetroffen vindplaatsen in relatie staan tot deze zandweg moet nader worden onderzocht. Wat bijvoorbeeld opvalt is dat alle graven direct ten zuiden van de zandweg zijn aangetroffen. Puur toeval of bestond deze weg toen ook al? Vragen waarop ADC ArcheoProjecten op dit moment het antwoord vooralsnog schuldig moet blijven;
- Geheel in het noordoosten van perceel 5 is een vindplaats aangetroffen uit de Nieuwe tijd, mogelijk de 17^e eeuw;
- Vooralsnog wordt aan het gehele perceel 5 een hoge archeologische waarde toegekend door ADC ArcheoProjecten.

Scenario's behoudenswaardigheid en vervolgonderzoek

Resumerend komen in totaal zes vindplaatsen volgens ADC ArcheoProjecten in aanmerking voor vervolgonderzoek, waarvan vijf gelegen zijn in perceel 5. Het gaat om een vindplaats uit de periode Neolithicum-IJzertijd (perceel 5), een vindplaats uit de Middeleeuwen (perceel 5), een vindplaats uit de Nieuwe Tijd (perceel 5), een vindplaats uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd (perceel 2/3) en twee vindplaatsen met vooralsnog onbekende datering (perceel 5). Deze door ADC ArcheoProjecten behoudenswaardig geachte vindplaatsen zijn met kleurcodering weergegeven in Bijlage 2.

De door ADC ArcheoProjecten behoudenswaardig geachte vindplaatsen hebben de volgende aanduidingen en oppervlaktes:

- Vindplaats 1 (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd, perceel 2/3) : ca. 12.790 m²
- Vindplaats 2 (Neolithicum-IJzertijd, perceel 5) : ca. 12.610 m²
- Vindplaats 3 (Middeleeuwen, perceel 5) : ca. 3.663 m²
- Vindplaats 4 (Nieuwe Tijd, perceel 5) : ca. 2.956 m²
- Vindplaats 5 (onbekende datering, perceel 5) : ca. 1.431 m²
- Vindplaats 6 (onbekende datering, perceel 5) : ca. 3.265 m²

The Missing Link heeft het evaluatierapport van ADC ArcheoProjecten beoordeeld en de behoudenswaardig geachte vindplaatsen beschouwd, in relatie tot zowel de ruimtelijke plannen voor plangebied Oosterdalfsen alsook de ambities van de gemeente Dalfsen op het gebied van duurzame ontwikkeling. Uit deze analyse komen drie mogelijke scenario's qua vervolgonderzoek naar voren, die ieder een eigen focus en financiële gevolgen hebben. Deze scenario's worden hieronder kort toegelicht:

- Scenario 1: opgraven alle vindplaatsen (perceel 2/3 en 5)
 - In dit scenario worden vindplaatsen 1-6 volledig opgegraven, te weten 36.715 m²;
 - Met een gemiddelde m²-prijs van € 12,- zouden de totale kosten voor dit scenario uitkomen op gemiddeld € 440.580,-. Met een 50% onzekerheidsmarge i.v.m. marktfluctuaties en de huidige locatie in het planproces zullen de kosten hoogstwaarschijnlijk tussen de € 220.290,- en € 660.870,- bedragen;
 - Dit scenario resulteert in een brede en uitgebreide documentatie van alle door ADC ArcheoProjecten behoudenswaardig geachte vindplaatsen. De keuze voor dit scenario is te beargumenteren door het zo volledig mogelijk willen documenteren van alle aangetroffen archeologie in het plangebied.

- Scenario 2: opgraven vindplaatsen 2-6 (perceel 5)
 - In dit scenario worden vindplaatsen 2-6 volledig opgegraven, te weten 23.925 m²;
 - Met een gemiddelde m²-prijs van € 12,- zouden de totale kosten voor dit scenario uitkomen op gemiddeld € 287.100,-. Met een 50% onzekerheidsmarge i.v.m. marktfluctuaties en de huidige locatie in het planproces zullen de kosten hoogstwaarschijnlijk tussen de € 143.550,- en € 430.650,- bedragen;
 - Dit scenario resulteert in een brede en uitgebreide documentatie van alle door ADC ArcheoProjecten behoudenswaardig geachte vindplaatsen in perceel 5. De Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd vindplaats in perceel 2/3 wordt gedeselecteerd. De keuze voor dit scenario is te beargumenteren door de ensemblewaarde van perceel 5 als focus te nemen en derhalve perceel 2/3 te laten vervallen.

- Scenario 3: opgraven vindplaats 2 (perceel 5)
 - In dit scenario wordt vindplaats 2 volledig opgegraven, te weten 12.610 m²;
 - Met een gemiddelde m²-prijs van € 12,- zouden de totale kosten voor dit scenario uitkomen op gemiddeld € 151.320,-. Met een 50% onzekerheidsmarge i.v.m. marktfluctuaties en de huidige locatie in het planproces zullen de kosten hoogstwaarschijnlijk tussen de € 75.660,- en € 226.980,- bedragen.

- Dit scenario resulteert in een brede en uitgebreide documentatie van de door ADC ArcheoProjecten behoudenswaardig geachte vindplaats 2 in perceel 5. De Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd vindplaats in perceel 2/3 wordt gedeselecteerd, alsook de vindplaatsen uit de Middeleeuwen, Nieuwe Tijd en onbekende periode in perceel 5. De keuze voor dit scenario is te beargumenteren door het bijzondere grafveld in perceel 5 als focus te nemen en derhalve alle andere soorten vindplaatsen in perceel 2/3 en 5 te laten vervallen.

Conclusie en advies

In dit document hebben wij inzichtelijk gemaakt dat een mogelijke opgraving in plangebied Oosterdalfsen hoogstwaarschijnlijk tussen de € 75.660,- en € 660.870 zal gaan kosten, afhankelijk van het scenario dat wordt gekozen en de marktfluctuaties op het moment van aanbesteding.

The Missing Link adviseert de gemeente Dalfsen om te kiezen voor scenario 3: het grafveld van vindplaats 2 (binnen perceel 5) is, gezien de resultaten van het proefsleuvenonderzoek, zeer bijzonder en het onderzoek hiervan zal tot aanzienlijke kenniswinst leiden. Hoewel het documenteren van de andere aangetroffen vindplaatsen ook zeker tot kenniswinst kan leiden, gaat het daarbij om perioden en type vindplaatsen (nederzettingen) waarover in Dalfsen en Overijssel al veel kennis beschikbaar is. De kosten voor het documenteren van deze vindplaatsen staan ons inziens dan ook niet in verhouding tot de mogelijke wetenschappelijke én maatschappelijke resultaten die gefocust onderzoek van vindplaats 2 met zich mee kunnen brengen. Daarnaast zal er indien er alleen ingezet wordt op het onderzoek van vindplaats 2 ook nog financiële ruimte zijn om de archeologische kennis te ontsluiten en te verbeelden voor maatschappelijke doeleinden.

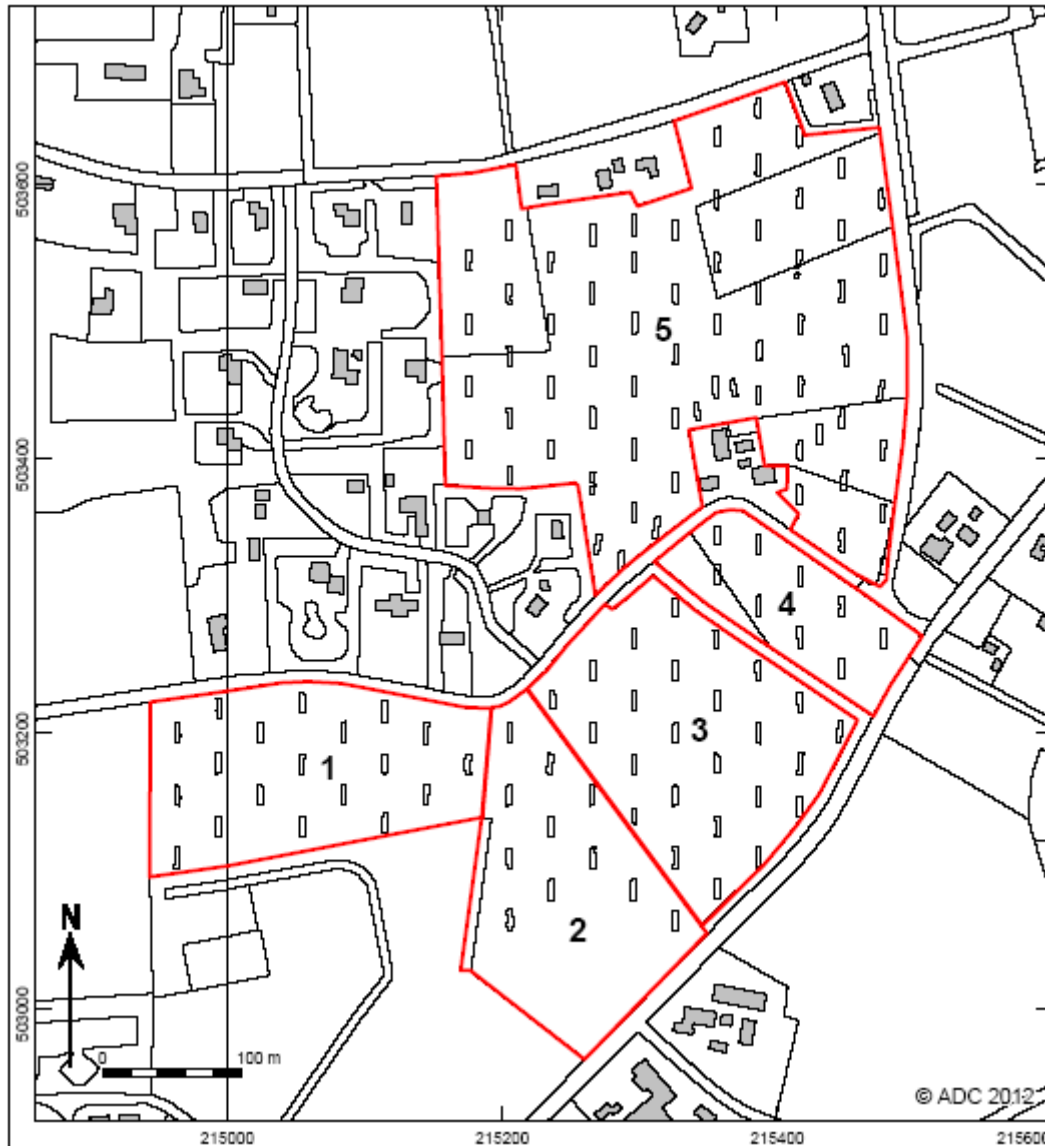
Het strekt dus tot aanbeveling om de focus volledig op vindplaats 2 te leggen, waarmee zowel een wetenschappelijk als maatschappelijk doel wordt gediend: het zorgvuldig documenteren van het grafveld kan onze kennis van de grafcultuur in de periode Neolithicum-IJzertijd, specifiek in Dalfsen maar ook op hoger niveau in Overijssel, aanzienlijk vergroten. In combinatie met het voornemen van de gemeente Dalfsen om de zandweg - die door vindplaats 2 loopt en mogelijk een relatie heeft met de graven - in te passen in de verkaveling, is de te verwerven kennis over het grafveld tevens inzetbaar voor het vertellen van 'het verhaal van Oosterdalfsen'. Het betreft hier bijzondere sporen en vondsten, die een kijk op het dagelijkse leven van de vroegere bewoners kunnen schetsen. De manier waarop het vertellen van het verhaal en het verbeelden ervan plaats kan vinden, zal in een later stadium worden uitgewerkt. Een belangrijke bijdrage voor de invulling van het 'verhaal van Oosterdalfsen' in bredere zin, is het voornemen om (een deel) van de gedeselecteerde vindplaatsen

door studenten archeologie van Saxion Hogeschool te laten opgraven en documenteren. De beschikbare kennis van de gedeselecteerde vindplaatsen wordt daarmee ook voor een breder maatschappelijk doel aangewend.

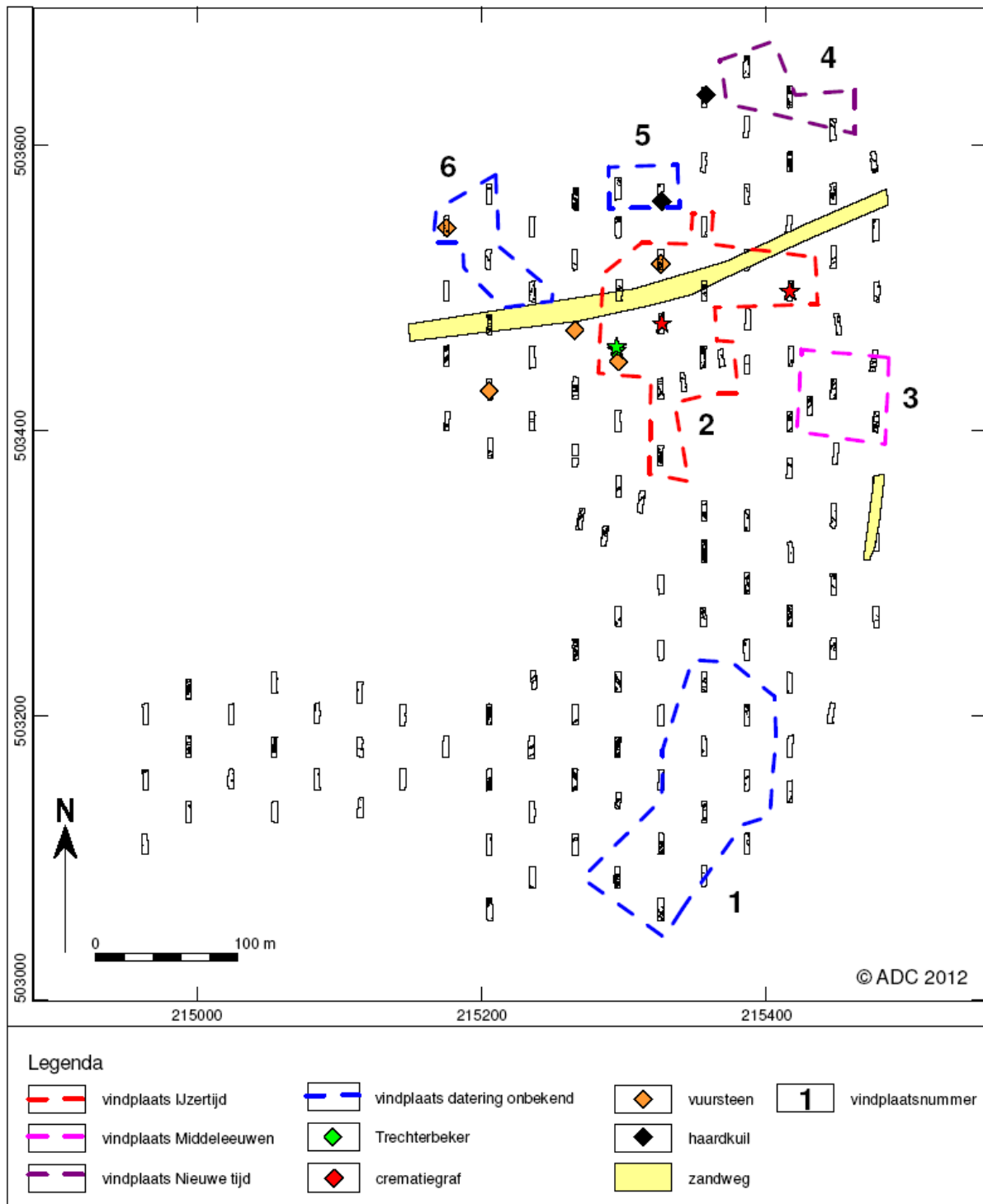
BIJLAGE 1

Alleputtenkaart Oosterdalfsen, met perceelsnummers.

BIJLAGE 2

Door ADC ArcheoProjecten behoudenswaardig geachte vindplaatsen in perceel 2, 3 en 5 (zie ook bijlage 1).

COLOFON

Opdrachtgever:	Gemeente Dalfsen
Contactpersoon opdrachtgever:	dhr. H. Lammertsen
Contactpersoon The Missing Link	mevr. C. van Eijk
Auteur:	dhr. H. Pape
Autorisatie:	mevr. C. van Eijk
Datum:	19-11-2012
TML project:	1601
Versie:	2.0 (concept)

Sleutelwoorden: Overijssel, Dalfsen, Oosterdalfsen, proefsleuvenonderzoek, selectieadvies, selectiebesluit